

معرفی رشته های صنایع دستی استان سیستان و بلوچستان

گلیم بافی : این رشته یکی از مهمترین صنایع دستی استان به شمار می آید که هم در سیستان و هم در

بلوچستان رایج است در گذشته گلیم بافی توسط زنان چادرنشین که دامدار بودند بافته می شد که از پشم دامهای خود برای مواد اولیه گلیم بهره می بردند.

نقشهای گلیم اکثراً سنتی و بدون طرح و الگو است و بیشتر از نقشهای سوزن دوزی استفاده می شود که اصطلاحاً به محرمات (راه راه) معروف است. رنگبندی تیره گلیم این منطقه، آن را از سایر گلیم های مناطق دیگر متمایز می کند، رنگهای مورد استفاده رنگهای مشکی، زرشکی، قرمز و به مقدار خیلی کم رنگ سفید و یا زرد است. انواع گلیم های تولیدی این منطقه عبارتند از: زیرانداز - نازبالش - کیسه های نمک و سفره که با خرمهره و سکه مزین می شوند.

سوزن دوزی بلوچ : بدون تردید سوزن دوزی بلوچ را باید در زمره یکی از اصیل ترین و جالب ترین

رشته های صنایع دستی کشور به حساب آورد که آوازه شهرتش به فرسنگها دورتر از این خاک نیز رسیده و مردم بسیاری از نقاط مختلف جهان، صنایع دستی بلوچستان را به پشتوانه آن می شناسند. هنر ظریف و پربافتی ای که هیچکس به درستی نمی داند از چه زمانی در ایران شروع شده است. آنچه مسلم است تقریباً تمامی زنان و دختران بلوچ که در فاصله سنی ۴ تا ۴۰ سالگی (و حتی گاه تا شصت سالگی) دست اندر کار آن به حساب می آیند.

در زندگی ساده و به دور از تجمل زنان بلوچ، شاید مهمترین تزئین لباس همین سوزندوزی است و اگر از آنان بپرسند قدمت سوزندوزی از چه زمانی است بدون شک آن را وصیت پدران خود می دانند و مانند هر هنر قومی نمی توانند منشأ و قدمت آنرا تعیین کنند. سوزندوزان بلوچ با نقش گلها و بوته ها و ترکیب رنگها،

طبیعت رنگین و زیبای آفریده و جهانی ساخته اند که در اندیشه و خیالشان شکل می گرفته است و طبیعت را آن چنان که دوست داشته و می خواسته اند ترسیم کرده اند، نه به آن شیوه و شمایی که وجود دارد. پیراهن بلوچ با چهار قطعه که عبارتست از: یک قطعه پیش سینه - دو قطعه سر آستین - یک قطعه جیب (گوپتان) تزئین یافته است. سوزن دوزی به صورت پیش سینه - جیب - سر آستین - سجاده - نوار - کراوات - کمر بند - کوسن - دستمال - رومیزی - پرده - پشتی - سفره - اشارپ - آباژور و ... ارائه می شود. از طرحهای اصیل مورد استفاده در سوزندوزی بلوچ می توان از طرحهای گل سرخ، چشم ماهی و مروارید نام برد و از انواع دیگر رودوزیهای بلوچستان می توان به پریواردوزی و تورودوزی نیز اشاره نمود.

خامه دوزی: این نوع سوزندوزی، خاص منطقه سیستان است که نقوش آن توسط نخ ابریشمی یا پنبه ای که معمولاً به رنگ سفید است بر روی پارچه پنبه ای پاکستانی دوخته می شود. نقوش با توجه به نوع دوختشان حالت برجسته ای بر روی پارچه دارند که این حالت موجب زیبایی پارچه می گردد. کاربرد خامه دوزی روی لباس - جانماز - رومیزی - کوسن و عرقچین می باشد.

سیاه دوزی: نوع دیگر سوزندوزی در سیستان سیاه دوزی است که در آن نخ سیاه ابریشمی استفاده می شود و روی لباس مورد استفاده قرار می گیرد. خامه دوزی و سیاه دوزی تنها جنبه خود مصرفی داشته و فقط بین اهالی سیستان خرید و فروش می شود.

سکه دوزی: در گذشته ای نه چندان دور هنر سکه دوزی در خانواده بلوچ نقش صندوق پس انداز را داشته است به این صورت که زنان هنرمند بلوچ در مواقع گشاده دستی و رفاه، مازاد درآمد خانواده را تبدیل به سکه کرده و از آن در سکه دوزی استفاده می نمودند و در مواقعی که خانواده دچار تنگدستی می شده از سکه های پس انداز شده کمک می گرفتند. امروزه این هنر جنبه تزئینی داشته و به صورت تزئینات مختلف دیوار کوب - رویه رختخواب پیچ به بازار عرضه می شود و به جهت وجوه اشتراک فراوانی که بین اهالی بلوچستان ایران با اقوام ساکن در کشورهای مجاور منطقه از نظر قومی - نژاد - زبان و فرهنگ وجود دارد،

مشابهت هایی هم در هنرهای دستی ساکنان این مناطق وجود دارد که امری کاملاً طبیعی است. به همین دلیل تشابهاتی بین سکه دوزی بلوچ ایران با محصولات هند و پاکستان وجود دارد.

سفالگری: سفالگری هنر و صنعت ظریف و حساسی است که از شرق سرچشمه می گیرد و آمیزه ای از

دقت نظر و تیزبینی و زیبایی پرستی شرقی سفالگری را می توان نخستین هنر سنتی نام برد که از نیاکان و ادوار از گذشته به ارث رسیده است با توجه به ظروف سفالین کشف شده و در نواحی دهانه غلامان و روستای دامن می توان قدمت سفال را در این منطقه ۲ هزار سال قبل از میلاد رقم زد.

زنان بلوچ با استفاده از خاک رس اطراف محل سکونتشان به ساخت ظروف می پردازند و برای زیبایی آن نقوشی را که سینه به سینه از مادر به فرزند رسیده مزین می کنند. پس از پخت ظروف سفالین به دلیل نوع خاک به کار رفته در ساختشان بعد از پخت به رنگ قرمز درمی آیند که خصوصیات فوق، این نوع سفال را از سایر سفالهای مناطق دیگر ایران متمایز کرده است. ساخت سفال در حال حاضر در مناطق کلپورگان سراوان و روستای کوهک سرباز بصورت فعال و در مناطق هولنچکان - گلک - شاهی گور به صورت نیمه فعال است از محصولات تولید شده توسط زنان بلوچ می توان به کوزه - چلیم - بشقاب - کاسه - قندان - سینی - گلدان - قوری - اسپند دودکن - خمیردان - سرخمیردان و ... اشاره نمود.

حصیربافی: حصیربافی در منطقه سیستان با گویش خولک بافی و در منطقه بلوچستان با گویش تگرد

تلفظ می شود که از نظر نوع مواد اولیه با هم تفاوت زیادی دارند. خولک بافی از ساقه های نی و تگرد از برگ درختان خرما و وحشی (داز) بافته می شود. محصولات تولیدی حصیربافی سیستان عبارتند از: پرده - سایه بان و مصارف دکوراتیو نیز دارند و از محصولات تولیدی حصیربافی در مناطق بلوچستان می توان به روپگ (جارو) - پروند - سواس (نوعی کفش) - سمان (زیرانداز) - سفت محلی (جانماز) - کچو (خورجین) - کپات (سبد کوچک) و ... اشاره نمود.

مهمترین مناطق تولید حصیربافی سیستان در شهرستان زابل و توابع آن می باشد و از مناطق تولیدی حصیربافی بلوچستان می توان به نیکشهر، سراوان، سرباز و ایرانشهر اشاره نمود.

زیورآلات سنتی : طلا فلزی جاودان و درخشنده است که اهمیت زیادی را در زندگی تاریخ بشر داشته

است. وجود کوره های ذوب فلز در این منطقه که شاید قدیمی ترین کوره های فلز در جهان باشد نشان از قدمت هنر فلزسازی در این منطقه می باشد زیورآلات سنتی اغلب برای خودآرایی و گاه ریشه های مذهبی نیز دارد تاریخچه بیشتر نگاره ها و نقشها و روشهای تزئین زیورآلات به روزگاران باستانی بر می گردد. هنر زیورآلات سنتی در این منطقه آمیزه ای از هنر میناکاری، مرصع کاری، مشبک کاری، منبت کاری و کنده کاری است. این هنر دارای تنوع محصولاتی است که می توان از این بین به ذر (گوشواره) - سینه ریز - درنج - چوری (النگو) - سربند - گردن بند - کپگو اشاره نمود.

رشته منسوخ شده این استان منگلیک (شیشه گری سنتی) است.